

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Кафедра педагогіки та освіти

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Випуск 6

Маріуполь – 2018

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** У статті проаналізовано можливості реалізації педагогіки партнерства щодо взаємодії між педагогами і батьками в умовах Нової української школи. Висвітлено законодавчий імператив та концептуальні положення співробітництва педагогів і батьків в межах нової реформи. Висвітлено основні принципи й засади педагогіки партнерства. Доведено, що педагогіка партнерства реалізується у спільній діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів.*

***Ключові слова:** Нова українська школа; освітня реформа; педагогіка партнерства; співробітництво педагогів і батьків.*

Постановка проблеми. Одним із завдань нової школи є створення нової моделі взаємодії педагогів та батьків з метою успішного виховання підростаючого покоління. Саме від того, як складаються відносини між педагогами, учнями і батьками, багато в чому залежить успішність виховного процесу. Батьки і педагоги – вихователі одних і тих же дітей, і тільки як однодумці вони зможуть досягти високих результатів [4, с.25].

У Пораднику для вчителя Нової української школи наголошується на понятті «цінності», яке формується за умови співпраці педагогів і батьків, та визначається як еталони бажаного й належного ставлення особистості до об'єктів матеріальної і духовної діяльності людей, до природи й суспільства; характеризують соціально й особистісно значущі сенси життя людей. Цінностями шкільної освіти є гуманізація, культурологічна спрямованість, громадянське виховання й розвиток, цінності прав і свобод дітей і молоді, працелюбність і відповідальність, екологічний світогляд, здатність навчатися впродовж життя, мовна та інформаційна культура, толерантність, цінність здорового способу життя [порадник, с. 204]. Отже, процес формування в дитини цінностей за умов паритетної співпраці педагогів і батьків потребує дослідження, що й визначає його актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст партнерства в освітньому просторі розкрито у дослідженнях: Ш. Амонашвілі (особливості гуманної педагогіки); О. Коханової (психологія партнерської взаємодії в освіті); С. Максименка (психологічні проблеми модернізації освіти в Україні); В. Моргуна (педагогіка співпраці, психологія толерантності); Г. Татаринцевої (методологічні підходи до визначення поняття «партнерство»); Н. Шигонської (філософський, психологічний, соціологічний та педагогічний аспекти сутності категорії «професійна взаємодія») та ін.

Вивченню проблеми розвитку толерантної особистості в освітньому середовищі сприяли: розуміння змісту толерантності (Р. Інглехарт, К. Поппер, В. Моргун); визначення специфіки міжетнічної толерантності (В. Павленко,

М. Пірен, Т. Стефаненко); генетико-моделюючий метод вивчення цілісної особистості, яка саморозвивається (С. Максименко); розгляд психологічних аспектів гуманізації освіти (Г. Балл); розкриття психологічних механізмів розвитку особистості (М. Боришевський); дослідження соціально-психологічних основ особистісного розвитку (О. Бондарчук); з'ясування особливостей психології праці (О. Малхазов) та ін. [10].

У ході дослідження було встановлено, що зміст партнерства педагогів і батьків на різних етапах розвитку педагогічної думки визначався такими термінами: «педагогіка співпраці», «педагогіка співробітництва», «педагогіка партнерства», які у нашому дослідженні використовуватимемо як синонімічні. Розглянемо характеристики педагогіки співпраці як основи педагогіки партнерства.

На думку М. Фіцули, педагогіка співпраці – напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію і гуманізацію педагогічного процесу [9, с. 429].

Основне завдання педагогіки співробітництва, яка була спрямована проти авторитарності в освіті та вихованні, Ш. Амонашвили визначив наступним чином: «зробити дитину нашим (дорослих – учителів, вихователів, батьків) добровільним соратником, співробітником, одноступенем у своєму ж вихованні, освіті, навчанні, становленні, зробити її рівноправним учасником педагогічного процесу, дбайливим і відповідальним за цей процес, за його результати [1, с. 47].

У Пораднику вчителя Нової української школи наголошується, що педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму і офіціозу. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів [7, с.16].

Аналізуючи проблему педагогіки партнерства в умовах нової української школи, С. Яланська доводить, що її психологічну основу становлять суб'єкт-суб'єктні стосунки учасників навчально-виховного процесу, їх співпраця побудована на толерантній взаємодії в освітньому середовищі, що функціонує на засадах творчості. Така взаємодія є ефективною для навчально-виховного процесу, бо зберігає за педагогом функцію управління і надає школяру можливість діяти самостійно і творчо [10].

О. Онопрієнко, визначаючи інструменти педагогіки партнерства, наголошує на залученні учасників навчального процесу на спільній діяльності. Авторка вважає, що утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно використовувати в своїй роботі не тільки стандартні методи організації навчально-виховного процесу, але в більшій мірі виявляти ініціативу і будувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Як інструменти педагогіки партнерства

можна використовувати цікаві й захоплюючі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо [7, с.17].

Отже, враховуючи вищезазначене, **метою статті** визначено: проаналізувати можливості реалізації педагогіки партнерства щодо взаємодії між педагогами і батьками в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі дослідження перш за все вважаємо за потрібне визначити правове та концептуальне середовище, в межах якого Міністерством освіти і науки України запроваджуються освітні реформи.

У Державній національній програмі «Освіта» зазначено, що на етапі раннього родинного виховання батьки, як перші педагоги, покликані створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості, забезпечити дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувані активне, зацікавлене ставлення до навколишнього світу. Сім'я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей» [2].

У Концепції сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012 – 2021 рр. наголошується, що потребою часу є систематична й послідовна педагогізація батьківської громадськості, оскільки члени сім'ї є першими вихователями дитини. Тому у навчально-виховному процесі необхідно враховувати, що вплив сім'ї на підростаючу особистість залежить від багатьох факторів, а саме: склад сім'ї (повна – неповна, наявність членів старшого покоління); побутові умови; морально-психологічний клімат; соціальна орієнтація; загальна культура; забезпечення єдності вимог до дитини усіх членів сім'ї; характер спілкування батьків із дитиною; єдність сімейних інтересів. Цілеспрямована робота має проводитися у двох напрямках: 1) педагогічна просвіта батьків з використанням сучасних форм і методів роботи; 2) активне залучення до виховної роботи з дітьми в рамках класу, школи. Метою навчального закладу має бути здійснення такої політики, при якій батьки відчують свою визначальну роль у справах учнівського та педагогічного колективів. Адже сім'я – це найважливіший соціальний замовник освіти [3].

17 серпня 2016 року Міністерство освіти і науки України оприлюднило для широкого обговорення першу версію «Концептуальних засад реформування середньої освіти». 5 вересня 2017 року набрав чинності новий Закон України «Про освіту», створений на нових засадах. У концепції зазначено, що в основі педагогіки партнерства лежить «спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини» [6].

У Статті 52 Закону України «Про освіту» (2017) зазначено, що батьки здобувачів освіти є учасниками освітнього процесу [8]. Статтею 55 того ж Закону регулюються права та обов'язки батьків здобувачів освіти, де зазначається, що:

1. Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. Батьки мають рівні права та обов'язки щодо освіти і розвитку дитини.

2. Батьки здобувачів освіти мають право: захищати відповідно до законодавства права та законні інтереси здобувачів освіти; звертатися до закладів освіти, органів управління освітою з питань освіти; обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти; брати участь у громадському самоврядуванні закладу освіти, зокрема обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування закладу освіти; завчасно отримувати інформацію про всі заплановані у закладі освіти та позапланові педагогічні, психологічні, медичні, соціологічні заходи, дослідження, обстеження, педагогічні експерименти та надавати згоду на участь у них дитини; брати участь у розробленні індивідуальної програми розвитку дитини та/або індивідуального навчального плану; отримувати інформацію про діяльність закладу освіти, результати навчання своїх дітей (дітей, законними представниками яких вони є) і результати оцінювання якості освіти у закладі освіти та його освітньої діяльності.

3. Батьки здобувачів освіти зобов'язані: виховувати у дітей повагу до гідності, прав, свобод і законних інтересів людини, законів та етичних норм, відповідальне ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих і довкілля; сприяти виконанню дитиною освітньої програми та досягненню дитиною передбачених нею результатів навчання; поважати гідність, права, свободи і законні інтереси дитини та інших учасників освітнього процесу; дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини, сприяти розвитку її здібностей, формувати навички здорового способу життя; формувати у дитини культуру діалогу, культуру життя у взаєморозумінні, мирі та злагоді між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами, представниками різних політичних і релігійних поглядів та культурних традицій, різного соціального походження, сімейного та майнового стану; настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства; формувати у дітей усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України; виховувати у дитини повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України; дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за наявності).

4. Держава надає батькам здобувачів освіти допомогу у виконанні ними своїх обов'язків, захищає права сім'ї. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають поважати право батьків виховувати своїх дітей відповідно до власних релігійних і філософських переконань, а суб'єкти освітньої діяльності мають враховувати відповідні переконання під час організації та реалізації освітнього процесу, що не повинно порушувати права, свободи та законні інтереси інших учасників освітнього процесу [5].

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті. Нова українська школа – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [5].

З дев'яти ключових компонентів, з яких складається формула Нової школи, два відображають організаційно-педагогічні засади взаємодії педагогів та батьків, а саме:

- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;

- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні [7, с.7].

З таких позицій стає можливим усвідомлений індивідуальний підхід до навчально-виховного процесу, зумовлений розумінням неповторності та унікальності кожної дитини. Це надає можливість реалізовувати місію нової школи: «допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками» [6].

Концепція нової школи пропонує працювати на засадах «педагогіки партнерства», основними принципами якої є:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [6].

В основу педагогіки партнерства закладено спілкування, взаємодію та співпрацю між учителем, учнем і батьками. У такий спосіб учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, стають добровільними та зацікавленими одnodумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Основними засадами педагогіки партнерства визнано наступні:

- Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими одnodумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

- Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини.

- Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей.

– Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» – «учень» [7, с.14].

Нова школа пропонує ініціювати глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини. На цьому шляху прогнозується активізація освітньої діяльності серед батьків: «школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей» [6]. Метою розширення діалогу з батьками є зміна односторонньої авторитарної комунікації «вчитель» – «учень».

Таким чином, планується залучення батьків до створення індивідуальної програми розвитку дитини, прописаної в Законі «Про освіту»: «Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов’язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання» [8].

Слід зазначити збільшення ролі батьків у навчально-виховному процесі, прописане в Законі як сімейна (домашня) форма освіти. «Сімейна (домашня) форма здобуття освіти – це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства» [8].

Концепція нової школи щодо взаємодії батьків і педагогів на засадах педагогіки партнерства реалізується Законом «Про освіту» також у положенні про соціально-психологічний патронаж: «соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії закладів освіти, сім’ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам. Соціально-педагогічний патронаж здійснюється соціальними педагогами» [8].

Основними рисами педагогіки партнерства визначено: навчання без примусу; самовизначення; висування значущих цілей; педагогіка конкретної дії; ідея переборення пізнавальних утруднень у колективній творчій діяльності; методика «занурення»; вільний вибір (використання вчителем на свій розсуд навчального часу для кращого засвоєння учнями матеріалу); реалізація диференційованого навчання; ідея життєтворчості; об’єднання кількох тем навчального матеріалу в окремі блоки; використання опор; спільне планування індивідуального темпу навчання; самоаналіз у процесі індивідуального і колективного підведення результатів діяльності учнів; створення інтелектуального фону навчання; методика випереджувального навчання; колективна творча виховна діяльність (самоврядування); активна

участь дітей у контрольно-оцінювальній діяльності систематичне залучення батьків до спільної діяльності [7, с.11].

Акцентуючи на співпраці вчителів та батьків, автори poradnika для вчителя Нової української школи у глосарій окремо виділяють термін «індивідуальні зустрічі з батьками», якій формулюють наступним чином. «На відміну від батьківських зборів, регулярні індивідуальні зустрічі з батьками є практикою, що використовується у навчальних закладах у процесі спілкування з батьками з метою обговорення навчальних досягнень дитини, можливих шляхів участі батьків в освітньому процесі тощо» [7, с. 201].

Педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму і офіціозу. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу [7, с.16]. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів.

Висновки. В умовах нової школи стає можливою повноцінна реалізація концептуальних положень педагогіки партнерства щодо взаємодії батьків і педагогів, коли відбувається спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів. Нова школа пропонує ініціювати глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у висвітленні технологій національно-патріотичного виховання на засадах партнерства педагогів та батьків.

Література

1. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике/ Ш.А. Амонашвили. – Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 496 с.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна» XXI ст.). – Київ: Радуга, 1999. – 61 с.
3. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012–2021 роки) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1D26bZ8VT3NGCTdiGn4fJUEJuXyL5-grmhO8KkOne9nk/edit>
4. Короговська Л. Взаємодія педагогів і батьків на засадах педагогіки партнерства в концепції Нової української школи / Л. Короговська // Нова українська школа: теорія і практика: зб. тез доповідей II Регіональної науково-практичної конференції, 23 лютого 2018 року / за заг. ред. Л.В.Задорожної-Княгницької. – Маріуполь: МДУ, 2018. – С. 25-27
5. Нова українська школа / Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
6. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / Упор.: Л. Гриневич, О. Елькін та ін., заг. ред. М. Грищенко. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
7. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

8. Про освіту. Закон України № 2145-19 від 05.09.2017 [Електронний ресурс]. – Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
9. Фіцула М. М. Педагогіка : навальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. – Київ: Академвидав, 2003. – 528 с.
10. Яланська С. Педагогіка партнерства в авангарді суспільних змін / С. Яланська // Витоки педагогічної майстерності – Вип. 19, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8627/1/Yalanska.pdf>